

Славица Јовановић

Гимназија – Пожаревац

Библијски подтекст у збирци *Свеїли и їамни їразници* М. Павловића

Abstract. Миодраг Павловић се у свом грандиозном поетском опусу открива и као песник великог библијског искуства, а његово дело дубоко је укорењено у хришћанску православну традицију, те се изван овог контекста не може ни тумачити. У својој збирци *Свеїли и їамни їразници* (1971) Миодраг Павловић кореспондира са целокупним људским наслеђем и искуством садржаним у религији, психологији, миту и уметности, не би ли разрешио кључне опозиције нашег постојања у односу узвишеног, божанског и људског. У његовом делу доминирају метафоре Христа Спаситеља и Богородице, који посредују између човека и Бога у свакодневним дилемама њихове комуникације од љубави до слободе, заједнице, природе, хуманитета. Пратећи новозаветну хронологију, песник нас кроз мартирџијум наше људске и Христове драме води ка светлости васкрсења, која треба да „задржи разорење ђића“. Кроз процес дијалектике и побуне против зла, у којој је наш предводник Христос, кроз свест о Богу Оцу и наду у Богомајку, Павловићев лирски субјект расклања таму ништавила и гледа у незалазно Сунце будућега века.

Key words: Библија, метафора, Црква и уметност, љубав, слобода

Кроз грандиозни поетски опус Миодрага Павловића људска логосност проговара исконским тајнама и сведочи о свепржимимајућим силама у структури читаве творевине. Он у свему тражи почетак, ту Реч утеловљену у све креације, комбинације и загонетке реалности. Отуда много слојева у рекогносцирању његовог стиха који је каткада пародијско-ироничан, каткада филозофски зачуђен пред свим, или, пак, егзистенцијално устрептао. У кретању од умног до надумног песник кореспондира са целокупним људским наслеђем и искуством садржаним у миту, уметности, психологији и религији.

Стога је дело М. Павловића изазов и својеврсно „откривење“ за истраживаче који су о њему писали читаве антрополошке студије, попут Владете Јеротића, те артистичке огледе највишег домета попут Љубомира Симовића, Павла Зорића, Часлава Ђорђевића.

Ово ће бити један прескроман осврт на библијске мотиве који су, у ствари, потпорни зидови збирке *Светли и тамни израци* (1971). Песник се у овој књизи обраћа хришћанству не би ли разрешио кључне опозиције нашег постојања у односу узвишеног дожанског и људског. Између зрачних визија натчулног и сатиричних интерпретација светог, доминирају метафоре Христа Спаситеља и Богородице. Богочовек и Богомајка посредују између човека и Бога у свакодневним дилемама њихове комуникације, од љубави до слободе, заједнице, природе, хуманитета.

Миодраг Павловић је песник библијског искуства, а његово дело дубоко укоренено у хришћанску православну цивилизацију, те се изван овог подтекста не може ни тумачити. Како наводи Оливера Радуловић, „секундарно значење речи текст одређивало је одломак, *реченицу из Библије која служи као основа њојојојојој*“¹. Таквих реченица, метафора, симбола, парабола веома је много у структури Павловићевог дивног стиха. Трагање за библијским подтекстом његове поезије, међутим, подразумева и духовност велике ерудације, суптилности и филантропије.

Пратећи новозаветну хронологију, погледајмо најпре триптихон *Дан добрих вести*. У питању је тема Благовести, један од најпоетичнијих делова из Лукиног јеванђеља и библијског текста уопште. Врло чест песнички мотив, код Црњанског флорално-еротски обојен у мирису крина, који је *оштар, блудан, женски*. Код М. Павловића у првој песми (*Девојачки збор*) Марија са неверицом и стрепњом слуша

*о доброј вести која лупа светом,
ал треба увидети
да све што лежи није истица
нији рука анђела везе
сваку вест што се небом јави*².

Извесног страха и сумње има Дјева Марија и у јеванђељском предлошку. Ево читаве сцене из пера најталентованијег међу Христовим животописцима, Луке. *А у шестом месецу њосла Бој анђела Гаврила у град Галилејски њо имену Назарет, к девојци испрошеној за мужа њо имену Јосифа из дома Давидова; и девојци беше име Марија. И ушавши књој анђеос рече: радуй се, благодатна! Господ је с тобом, блаословена си ти међу женама. А она видевши ја њојлаши се од ријечи њејове и њомисли: какав би ово био њоздрав? И рече јој анђеос: не дој се, Марија! Јер си нашла милост у Боја.*

1 Оливера Радуловић, *Листи небеске књиге – библијски подтекст српске прозе 20. века*, Змај, Нови Сад 2003, 13.

2 Миодраг Павловић, *Велика Скипија и грује њесме*, СКЗ, Београд 1972, 278.

*И ево, зајџрудњећеш и родићеш сина, и нађјени му име Исус*³. Западна иконографија је овом догађају придодала много орнаментике и нових симбола. Један од њих је и мотив Богородице преље, са далеког Истока, где се приказује с вретеном и преслицом у руци како преде *јурјурне јређе* кад јој се анђео јави. Везиља, преља, ткање омиљени су интернационални мотиви народне и уметничке поезије, а у збирци *Велика Скијија* налази се и позната Павловићева песма *Кћи кнежева везе* пуна неизвесности пред жртвом. У овој, пак, песми М. Павловића перспектива је наизглед обрнута, анђео везе свој небески вез, тихо ткање, а очи девојачке га посматрају.

Из врџа сам іледала

*Јабука јаде,
 не зна се у ком веку,
 мени је све данас
 и данас ми је речено да јџреда да родим блаіосіџ
 у злајном јџкању.*

Ограђени врт такође је симбол безгрешног зачећа Маријиног. Имамо га у *Песми над јџесмама: Ти си врџ зајџворен, сесјџро моја, невјесіџо, извор зајџворен, сјџуденац, зајџечаћен*⁴. Јабука која Дјеви пада у крило из прадавног доба није само она јабука из еденског врта која је ознака за грех, зло, забрањено воће. Јабука означава и Христа, новог Адама, који је на себе преузео људске грехе. У Христовој и Маријиној руци она је плод спаса. Смисао и овде треба тражити у *Песми над јџесмама: Шјџо је јабука међу дрвејџима шумским, јџо је драјџи мој међу момцима; жељех хлада њезина, и сјџдох, и род је њезин сладак јџрлу мојему*⁵.

Зато следећи стихови звуче бурлескно, као детронизација, свођење светог на језик ствари овоземаљских и ниских. Очекујући Хранитеља сиротих, Цара презрених и потлачених *јер ће јџроћи време јарма и дича*, гледајући његов престо кржави, голготски, Богомајка узвикује:

Нек дође блажено койиле овоја свејџа.

Овим изобличењима у тумачењу канонског текста песник Миодраг Павловић приближује се маниру неких авангардних песника, Црњанском пре свега, жељом да скандализује и шокира. Иронија и парадокс траже

3 Лк 1, 26–30.

4 Пнп 4, 12.

5 Исто, 2, 3.

контекст знатно шири од освешталих значења. Последња строфа доноси једно апокрифно питање:

*Зар да йосѝанем чедоудица и да родим
знајући шѝа дива на крају с децом
коју најаве йласом меким ко свила,
свейлошћу уљаном и йлодном
и семеном йојним йојуи йолудијих крила?*

Марија већ зна да ће родити оног који је обећан будућим распећима. *Такав се дар не одбија*, каже и тиме пристаје на жртву. Она превазилази свој бол, али како каже Љ. Симовић: *Песникова Бојородица је йросѝранија од оне коју йризнаје Црква*⁶. Зато М. Павловић меша плотско, еротско са вантелесним, али у чудном контрасту упоређује мушко семе са голубијим крилима, симболом Светога Духа, оног од кога је заиста зачала Дјева Марија. Најављиван још од старозаветних пророка, рођен у светлости, и сам Светлост света: *Ја сам видјело свијетју*⁷, озвездан у непојмљивим путањама светих краљева меша се у дожанским еманацијама са телесним течностима. Син Божји треба тако да постане син човечји.

Тешки се камен к мени ваља.

То је последњи Маријин одговор у овој песми, поента, не славослов, већ слутња страдања и тешких мука.

У другом делу триптиха (*Пѝичји лейѝ*) песник иде још даље у свом поступку враћања сакралних ликова у свакодневицу. Птице уобичајено представљају духовно насупрот тварном, као и у овој визији необично сугестивних слика. Благовештенска тема још увек поседује Богородичине корелате из *Песме над йесмама*, али у њу продиру и пагански симболи.

*На крошњама одсјај наших доја.
У шајном зденцу дрхѝи вода;
иако је већ йреѝурила сунце
она ће да зачне с лабудовим ликом.*

Ту је и тајни зденац (девичанство) и извор воде (живота), вероватно сачуван из неких апокрифних јеванђеља где се Богородица приказује на бунару у тренутку када јој се јавља благовесник. Из прехришћанског пандемонијума и птицоликих богова појављује се симбол лабуда као

6 Љ. Симовић, „Битка на граници нестајања“, у *Велика Скиѝија и грује йесме*, СКЗ, Београд 1972, 39.

7 Јн 8, 12.

љубавника. Према предању, бог Зевс долазио је Леди у обличју лабуда, док се купала, и она му је родила сина и кћер (лепу Хелену). Постоји и моралистичка верзија истог мита према којој је Леда само чувала јаје лабуда-Зевса из ког се излегла Хелена.

*Ноћу сејемо наша јаја
 љува и њешка од беле слузи.
 Жене у јолусну, јолих руку,
 јављају се из брокаџа
 расљешених коса,
 сјајне јојуџи љеђи на балкону.*

Заносне, блиставе жене расплетених коса, росних недара стижу из пасторалних фантазија ренесансних мајстора. Међу њима је и Богородица, „срећна у својој страсти“. Експанзија чулног у великом сјају открива и њен „пупак“ и „дугине“ низ које клизи перје. Еротика је неспутана, разиграна, до те мере да „стидљиви оци повлаче колена“. Она са обе руке хвата те беле заметке живота, прозрачна као плавокрвним жилама ишарана богиња пролећа.

Како изгледа реч коју носи љишца?

*од ње се суши зајворска мемла,
 од ње косџи може да добије крила.*

С њоме и љушчање јосџаје лек.

Птица-анђео, по неким метонимијским везама, носи Реч радосног објављења и издвљења људског. Од ње ће уследити све ново, утамничени свет који је једино исходиште имао у смрти добиће наду, лек против пролазности, задобиће живот вечни. Још је пророк Исаија говорио о сасушеним костима које оживљава Божји дах. Заправо, реч је о алегорији васкрсења. *Видјећеџе и обрадоваће се срце ваше и косџи ће се ваше јомладџиџи као љрава, и знаће се рука Госјодња на слујама њејовим*⁸.

Дослух двојице нерођених је трећа песма у *Дану добрих весџи*. Заверенички и мистично звучи, њени актери су, уосталом, и учесници у једној светој тајни. Они који кују уроту невиђених размера против човечанства заправо су травестирани Исус и Св. Јован Крститељ. Миодраг Павловић обрађује једну дирљиву тему канонског текста, један космички сусрет препун усхићења и лиризма. Али, код њега преовлађује иронија и опора интроспекција „ове двојице“ који се унизују да би се узвисили.

Главице смо шћо леже наузнак
у лишћу мајтеринској гроба,
јесен,
сћремамо заверу нас двојица:
іледамо на йрозор мајтеринској ока,
слућимо један грӯіі у даху

Једини човек који је знао да се појавио Месија и утирао му пут био је Св. Јован Претеча. Осим по крсту, који ће заједно понети, те истоветном начину на који анђеоло Гаврило обзнањује њихово рођење, поред тога што беху Св. Духом осећени, њих двојица су били и рођаци. Јелисавета, мајка Св. Јована Крститеља, тетка је Маријина која у позним годинама рађа пророка и проповедника који стоји на размеђи Старог и Новог завета. Међутим, чудесну сцену сусрета две бремените жене и двојице нерођених о којој пева М. Павловић спомиње само Лука у своме јеванђељу. *И ево Јелисаветѣа йвоја йшејка, и она зайрудње сином у сћаросћи својој, и ово је шестѣи месец њојзи, коју зову неројкињом. Јер у Боіа све је моіуће шћо рече... И кад Јелисаветѣа чу честѣићање Маријино, заіпра дијетѣе у уйроби њезиној, и Јелисаветѣа се найуни Духа Свејоіа... И оікуд мени ово да дође мајѣи Госіодога мојеіа к мени? Јер іле, кад дође ілас честѣићања йвојеіа у уши моје, заіпра дијетѣе радосно у уйроби мојој*⁹.

Недавно у Лувру угледах једно дивно Да Винчијево платно на коме два дечака у крилима својих мајки љубопитљиво и раздрагано хрле један другоме. Једна мајка била је Богомајка а друга Јелисавета, Јованова мајка, који беше подигао свој прстић према Исусу и сва светлост била је у том прсту фокусирана, разливала се на мала обла тела, док одежде мајки и читав пејзаж беху у оној тајновитој мркосмеђој Да Винчијевој тами. Врло су их често приказивали заједно, као браћу, миле дечаке који још не знају свој крај.

Можда не случајно, ту лепоту већу него у бајци треба својом кичицом да овековечи сликар, као што се слика често меша са суштином код М. Павловића у транспозицији уметности и иконографским представама. Али:

*од њеіове йожуде йрема мајѣи
наша се йанка кожа јежи*

узвикују главице из „дробі“. Има мало бласфеміје и сладострашћа у тој „пожуди“ према породиљи, још када знамо да ће обе родити свети пород.

Он, опет није скромни зограф из српских манастира, већ дионизијски раздраган сликар ренесансних Мадона. Враћа нас песник из пасије, епопеје у брокат и будоаре.

Фасцинантност јеванђељске приче је у томе што ће се после овог сусрета у мајчиним утробама њих двојица само једном срести у телу, после много година, када ће Јован водом крстити Исуса у Јордану. Новозаветни близанци, тако их можемо назвати, имали су заједничку науку, мисију спасења чији је смисао био да се свет ослободи од греха и да му се кроз победу над смрћу да нови живот. То је мисао о којој говори и М. Павловић у својим стиховима:

*Ми њочесмо мисао њре њмела,
за казну ња ће мисао осџаџи
незлобива и мека,
а суџра: џешко нама!*

„Мисао незлобиву и меку“, љубав, милосрђе, праштање, покајање, песник назива „казном“, можда казном за оне што не повероваше и за прсте империје која се умешала у крв ових праведника. Том заменом благослова и клетве песник прориче драматична збивања, трагедију крста оних што су животом сведочили своју веру. Христове муке највећа су патетика и ужас у стаблу људске историје.

*Тмоли је сјај на двору,
балчака сной у бесу већа
о нашој школи,
о смешној школи ѡаџње у ѡусџињи.*

Подсмева се М. Павловић „школи патње“ у пароксизму сопственог бола, па га зато инвертује у банално и смешно. А обојица су били пустињаци. Исус проводи 40 дана у љутој пустињи, молитвом и постом дорећи се против демона и припремајући се за своју свету мисију. *Исус ѡун Духа Свеџоѡа враџи се од Јоргана, и одведе ѡа Дух у ѡусџињу, и чеџрдесей дана куша ѡа ѡаво, и не једе ниџџа за ѡо дан*¹⁰, каже Лука.

*Искочи ѡре мене,
одлучан ко зверка,
за инаџ!
Продужићемо век ѡом ѡроклейѡм месу.*

¹⁰ Лк 4, 1–2.

Исус у песми на кратко из првог лица множине прелази у једину, заповеда, моли Св. Јована да му буде Претеча, а онда је следеће поређење опет антиномија њиховом језику највеће нежности и љубави према човечанству. И тако човекољупци у инат, против воље људске помажу том племену кратковидом, маловерном и свим греховима и манама препуњеном. Јер само се тако може волети онај ко не жели да се спасе, а спас му је на дохват руке. То су они што воле и када их мрзе. Љубав Божја је као родитељска, она све разуме и све прашта, зато Син Божји продужава век том палом роду, „проклетом месу“.

Поштујући јеванђељски след догађаја у архитектоници своје збирке, М. Павловић нас одмах затим упућује на песму *Претеча*. Незаобилазни актер чудесне историје жртвовања и спасења, Св. Јован Претеча (Крститељ) овде се мотивски само у назнакама, кроз најважније хагиографске сегменте његовог суделовања даје и у оквирима људске патње и подвига, као и надљудске (божанске) драме.

*Пјица са ламјом у руци
леји над јолим леђима,
јо свима киша црна –
роса у косиреји јусињака.*

*Гола остјају сјејна
док ројеви скакаваца веју
и киша црна; кожа је бела*

Суморан је песник у овој слици пустињакових мука, у којој контрастирају црна и бела, демонски бич негостољубивог зверињака пустиње и бела пут испосникове нагости и трпљења. Знамо да је Свети Јован многе године провео у пустињи хранећи се само скакавцима и шумским медом и кротећи своје страсти. У иконографији се стога и приказује као аскетски мршав, одевен у кострет од камиље длаке, опасан кожним ременом, бос и разбарушене браде и косе, док у заносу проповеда Царство Небеско. Сетих га се опет са тих божанствених ренесансних слика и схватих да је он заправо био омиљени лик старих мајстора који су своје људско искуство светости сликали хроматским дивергенцијама светла и таме. Тако, он из најгушћег Леонардовог мрака излази испијеног бледог лица, космате главе, сејући бол и језу оног што је нашем уму несазнатљиво. Тај чудесни живот и ужас о коме се ћути, мученички, огroman су изазов за уметнике. Каткада на иконама има и анђеоска крила, вероватно као Павловићева *пјица са ламјом у руци*.

свѣтлостѣи цвркуѣи иде испред ѣѣице

То је и наслов песме и послање и пророковање. Јованова преодница најава је Месије, њиховог срећног препознавања у једном од највеличанственијих библијских момената – крштењу Исусовом.

*Руке се джжу, низ кичму језа,
саг збори неко без ѣласа
дахом врелим
и ѣоклони ѣагају ѣо ѣеску
ко ѣлаве одсечене.*

Но, у магновењу непрестане борбе и одолевању лукавومه, на Претечу се спуштају дарови Светога Духа. Тај глас без гласа у језовитој самоћи добровољног изгнанства, глас је вапијућег, *ѣлас оноѣа шѣо виче у ѣусѣињи: ѣриѣравѣиѣ ѣуѣ Госѣогу, и ѣоравниѣ сѣазе њѣѣове*¹¹. А ако људи не чују, пустиња чује и, како каже Унамуну, постаће једнога дана звучна шума која ће на безброј језика певати „осана“ Господу. Има и нечег донкихотског у страшној судбини Јовановој. Песник овде прави занимљиво поређење, алузију на више него трагичну смрт Крститељеву, његову одсечену главу на Саломином послужавнику. Мрачна егзотика Иродове гозбе негде је у позадини ове сцене, разуздани плес баханткиња, злоба Иродијадина и моћ цара који по суровости скоро надмаша и Пилата.

Бич и грч сласти, гола стегна, леђа, кичма, киша црна, пуно је плотског у песми о *брагаѣом човеку без ѣлога*, и то је та иронија аскезе у животу оног који се до невероватног преплиће са Христом.

*Помени наша имена
ѣолазећи на свадбу.
У ѣусѣињи ѣе оѣлашава вода!*

Последњи стих, последњи контраст у песми главно је знамење Крститељево, пустиња и вода очишћења и крштења. *Ја дакле кршѣвам вас водом за ѣокајање; а онај шѣо иде за мном, јачи је од мене (...) он ће вас крсѣиѣи Духом свѣиѣијем и оѣњем*¹². Свагда, па и на небеској свадби, он крштава и уводи у живот вечни, први, увек претеча.

Народна традиција Јована Крститеља слави и као великог заштитника извора вода, али и кројача, кожара, крзнара, крчмара, заробљеника, осуђе-них на смрт, певача и музичара, свега што је обележило његову епопеју.

11 Мт 3, 3; Ис 40, 3; Јн 1, 23.

12 Мт 3, 11; Јн 1, 26, 33; Дап 1, 5.

Следећа песма, *Рођење*, није тако чемерне атмосфере (као *Прејеча*), већ у њој има и радости рождества Христовог, највеселијег и најнежнијег догађаја, онтолошког пресека човечанства. М. Павловић нас кроз реми-нисценције враћа на чудесно зачеће Маријино.

*Пасирима њуне руке њицица
за које људски њовор није немущи,
казују о младој жени
лејоњом сџаријој од свакој доја:
она је њрисџала да зачне с духом.*

Богородица је у овим стиховима добила и шире значење – вечно женског принципа, прародитељке, симбола материнства, који је био извор живота пре сваке сотериолошке мисли.

Потом песник евоцира источњачку фантазију, прелепу причу о поклонству три света краља. Наиме, није само Св. Јован знао да ће се једнога дана појавити Спаситељ, најављивали су то и старозаветни пророци, знала су то и света три краља, преко чудесне звезде и сна који су уснили. Веома је интересантно да Запад као пандан овоме уводи и поклонство пастира Христу, који му дарују јагње, штап и разне плодове.

*јер краљеви иду њешке њо њеску
са мирњом у руци
и храмови се довикују кроз мрак;
не знају више ње су.*

Мирта је знак љубави, свеопште љубави којом ће овај догађај обасјати свет, али и тронутости оних што су похрлили да виде дете у јаслама. Има нешто од невине пасторале и идиле у овој слици. Посветиће дете и те јасле да постану храм и руке оних што му дођоше на повојницу.

*Укрџили се њуџеви сламе и млека
у јаслама ње се дејџе у светљосџи куја.
Јајањци с брда њоздрављају браџа,
коњи на морској обали ржу*

Лука и Матеј говоре о овом догађају који се одиграва готово у тајности, ван дома Јосифовог и Маријиног, у витлејемској пећини. *И роди сина својеја њрвенца, и њови ња, и мејну ња у јасли*¹³. Иако рођен као сиромас, Богомладенац се купа у сјају – знак божанства, као што ће нам даровати светлост незалазног сунца.

13 Лк 2, 7; Мт 1, 25.

Његово рођење поздрављају и јагањци, најчешћи симбол Христа, али и покорности, кроткости, чедности, жртве. Познат је онај пример из Јовановог јеванђеља када Крститељ узвикује: *їле, јайње Божје које узе на се їријехе свијетїа*¹⁴. Агнус Деи (јагње Божје) искупљује својом жртвом све и враћа на почетак. *Свако сад їтражи нови сїан*, каже М. Павловић на крају ове песме.

Вратићемо се овде на извесна запажања П. Зорића који каже да *Миодраї Павловић јестїе їесник релиїозної искуствїа, најшире схваћеної, али није їесник доїмайских веровања (...)* *За њеїа, свейо није значајно їо анїроїоморфним манифестїацијама, већ као їајна, као їросїор мистїеријскої деловања које смрїно диће осећа кад їод се їробије „крз оїну свакодневља“*¹⁵. Поезија и мит својим језиком симбола поштују ту тајну, проживљавају или бар наслућују тај највиши смисао. Стога песник по надахнућу, у заносу иде својим лествама до царства духовног, откривајући нам понекад, као „мали творац“, дивне витраже, оквире за светлост будућег века.

Својом непогрешивом песничком интуицијом, у песми *Духови* Павловић покушава да разреши неке прастаре дилеме. Духови (Тројице, Силазак Светога Духа на апостоле), суштаствени догађај Новог завета само је стартна позиција за низ варијација на тему дуализма који је одвајкада у људској природи. Главни хришћански догмат о божанству Тројице или триипостасном јединству предложак је за песникове фантазмагоричне ватрене визије у којима свакога трена може доћи до судара тела и духа.

*на небу се вије коло наїих жена,
на їрїу коло їламенова;
дух је їоїїредан земљи,
небу – їа їела човечијих кћери;
две невиђене војске иду.*

Но, тело није само тамница душе, трошна љуштура нашег унутрашњег лумена, и оно је дело минуциозне израде Творца, део концепта, дато на радост и љубав. *Човек їреба да буде диће у свом најїунијем облику, које се изражава и свешћу о їрансцеденїном, и їелом. Нема никаквої одрицања од седе: Анима којој їежимо и својим духом и својим либидом мора їримийи и једно и друїо – у лику свемајке наш дух, у лику їоле суїруїе нашу сїрасїї*¹⁶, каже Љ. Симовић у предговору Павловићеве збирке.

14 Јн 1, 29; Ис 53, 7; Јн 1, 36.

15 Павле Зорић, *Уїрожена свейосїї*, Просвета, Београд 1997, 9.

16 Љубомир Симовић, „Битка на граници нестајања“, у *Велика Скиїиїа и друїе їесме*,

Комплексност човекова и песникова тежи ширини, јединству свих супротности, помирењу „две невиђене војске“, па ће и лик Богомајке ставити крај „нагих жена“, еротичних лепотица, тек да у својој пространости надмаши оне ексклузивности и искључивости које нуди Црква. *Пуїї у їїо јединсїво води кроз Боїородицу, која је основни йсихолошки симбол Павловићевої йесниїїва*¹⁷.

*Само се усне мичу:
їоре је їїра сїрасне љубави
їод окриљем блаженсїва,
доле їуїїници у сваком їраду
и на свим језицима
деле комадиће насушної хлеба.*

Песник до танчина познаје библијски текст, боље но што ми то очекујемо, он зна и да апостолима на дан Педесетнице беху дати различити језици да диљем света проповедају веру хришћанску. *И уједанїуїї їосїаге хука с неба као духање силноїа вјейїра, и найуни сву кућу їдје сјеђаху; И їоказаше им се раздјељени језици као оїњени; и сједе їо један на свакоїа од њих. И найунише се сви Духа свейїоїа, и сїадоше їовориїи друїїјем језицима, као шїїо им Дух даваше їе їовораху*¹⁸.

Та дванаесторица босих путника оваплоћење су „страсне љубави“ Богочовека Христа према убогом људском роду, коме у безграничној филантропији жртвује и самога себе. Вољом Оца жртвује се љубљени Син, а он, телом одељен, преко Духа (Тројица) шаље своје ученике да свим народима проносе веру спасења и исцељују болесне. Стигли су до сваког града и „комадићима насушног хлеба“ (опет Тело, Христово) сведоче живот вечни, своју оданост учитељу и Свету апостолску Цркву.

Свеприсутни дуализам, сам Христос је болно расцепљен на дух и тело, питање је које мучи песника М. Павловића и у збирци *С Христїом нейїремице*: „Оно што се чуло предвече на Голготи. Из дубине груди његових дошла је вест да је и Богочовеку тешко пала та деода: кад се између душе и тела повлачи црта“¹⁹.

*Небом їламїїе жене,
земљом хара оїањ духа;*

СКЗ, Београд 1972, 40.

17 Љ. Симовић, *исїїо*, 41.

18 Дап 2, 2–4; 10, 46.

19 М. Павловић, *С Христїом нейїремице*, Гутенбергова галаксија, Београд 2001, 20.

*фийиљ је ујаљен с обе сїране.
Кад се среїну ваїре, шїа ће да осїане?*

Ово је поезија која поставља питања и трага за одговорима. Потпуни човек, прожет страстима, жежен ватрама носи искру своје божанске пре-егзистенције, али и пориве грешнога тела, те у овој дијалектици протиче његово живљење. Једини начин опстанка је у одржавању неке равнотеже и спречавању експанзионизма, тих кратких фитиља да се споје. Православље се уопште не гнуша тела као Запад са својим платонистичким учењима која потиру ерос, а он је, пак, искање вечног, другог. Чежња је подједнака, како духа, тако и нашег тела, шкодљива само ако је због искоришћења оног другог.

Сакралне теме и ликове, уопште, песник тумачи у савременом контексту, употпуњујући их и прехришћанским знањима, источњачким легендама, митовима, психолошким хипотезама, филозофским идејама, и, пре свега, поетским разлозима. Одатле издија једна лавина целокупног књижевног наслеђа, које из Библије еманира да би покупило есенцију свога века и поново се у Библију слило, мало је изненадило, провоцирало, али се опет ту негде ухлебало.

Како у наслову ове збирке имамо празнике, и песма *Преображај* директно нас упућује на један од дванаест великих хришћанских празника. То је и један од најважнијих есхатолошких догађаја Цркве. Међутим, иако се у овоме чину изворнога текста Богородица не појављује, М. Павловић свој омиљени лик транспонује до једне дљештаве слике зачећа, негде иза граница материјалног.

*Тої јуїра не беше сунца
само ѝрах свейлостїи јаке
као да сијаху сунца два*

*у семницима радосї,
знак да је неїде одављен чин.
Не у шїелу нас људи
неїо у оном шїїо ледди*

Све је преплављено јаком светлошћу и радошћу, иако човек не присуствује томе акту, иако је то што се збило ван његовог искуства, непојмљиво и далеко. Ипак, осећа да се то и њега тиче, да је у питању нешто епохално и космичко што ће макар натчулним, макар сензом досегнути. Лебдећа визија не допушта сумњу, остаје у етру, али свеопште весеље потврђује њену истинитост.

*Шта се заправо збило?
Једно је тело засјало ко драгуљ
на делу неба што се чува
за рејка ојкровоња.
Радоси је уштем љавейи прошла,
девојке ушевима праве
и говор је променио смер.*

У преображеној слици свога тела Христос ће се приказати као Бог (у јединству Свете Тројице). Јеванђелист Матеј о томе пише: *И пребрази се пред њима, и засја се лице његово као сунце а хаљине његове поштоагоше дијеле као свијет.* И ље, указаше им се Мојсије и Илија, који с њим говораху. А Петар одговарајући Исусу рече: *Господе! добро нам је овдје бити; (...) и ље, љас из облака говорећи: ово је син мој људазни, који је љо вољи мојој; њеја послушајте*²⁰.

Теолози се слажу, а то је познато и нашем песнику, да је ово слика највећег сјаја (поред васкрсења) у јеванђелском тексту. Овде, заправо, имамо слику нашега Спаситеља какав ће бити у своме Другом и славном доласку. То што су крај њега један живи (Илија) и један мртви човек (Мојсије) сведочи да за Господа нема разлике између духа и тела, већ смо за њега сви једно, сви живи. Ево решења антиномије из претходне песме (*Духови*). Песник и „милост претвара у звук“, глас Бога Оца, који сва своја својства усмерава на Сина.

Ова је песма потпуно у сфери трансцедентног и будућег, али њену мистерију окружују радост и плавет, недокучива ведрина, простори наде и усхићења, који човека доводе у неку везу са божанством и остављају му у руци ловор, свакако симбол победника.

*С вечери нештаје зајрљај
штој тела што личи на жену,
у руци оштаје ловор.*

Пут којим бисмо морали ићи ако желимо да се приближимо врховној тајни М. Павловић у другој својој књизи види овако: *Трајање за знацима и језиком творца природе толико је тешко да се стварање мора понављати у малом не би ли у малом постојало јасно оно што је у великом и изворном облику сасвим нејасно. (Светиојорски дани и ноћи)*

Песма *Ход љо води* алудира веома познату причу о још једном од Исусових чуда које оставља занемелим његове ученике. Јеванђелист Марко

²⁰ Мт 17, 2–5.

каже: *И видје их ње се мучаху веслајући: јер им дијаше њрошван вјетар. И око четвртје сираже ноћне дође к њима идући њо мору; и шнадијаше да их мимоиђе. А они видевши ња ње иде њо мору мишљаху да је ушвара, и њовикаше*²¹.

М. Павловић проширује слику, даје нам један морски пејзаж са галебовима и орловима, купачима који ће имати среће да присуствују несвакидашњем догађају.

*Над њучином се шад зџусне свейлосџ
за нову њлоџ
и сџоџалима лаким ко дрезов лисџ
неко већ иде њо мору.*

*Сџавачи слушају њеџов ход.
Камену клија корен
и дрвеће њева!*

Многима је спао „терет“ са срца, „све што је дуго било у висини пада ко љигава и тамна смеша“, јер потврђује се да је пред њима Син Божји. Смисао читаве представе је да демонстрира снагу вере којом се превазилазе све препреке, немогуће постаје могуће („камену клија корен“) и живот добија другу димензију. Слабоверни, који су се уздали више у себе, попут Петра, падају с висине, а верни иду „на гозбу“, предокушају свог Месију у „слави слава“.

Двоџовор на дрду се, опет, на неки начин бави темом рођења Христовог и поклоњења краљева. Она је, међутим више пророчка, а лирски субјект је гласан и гневан у тражењу издављења из своје парадоксалне људске ситуације.

*Казуџџе ње је шад младенаџ
шџо се родио без крова над џлавом!*

То је вапај, јер без тог младенца човеку остају вечна глад и жеђ, патолошка усамљеност којом ће се историја завршити без циља и смисла. „А бол ће га вратити ватреном кругу над којим влада једно дете“. Бол је жудња и трагање за покретачем тог космичког круга, за господаром васељене, за оним ко зна све одговоре, који је алфа и омега.

*Да ми носимо у обе руке
злаџо за круну новоџ цара
и шамјан зелен за олиџар у џразном*

21 Мк 6, 48–49.

*и мирју да славимо на праћине
у коју ће без страха сићи
људи и звери
и од живих пошати мрви
и као мрви проћи кроз многе двери
од камена мрвији, живљи од свих жрви.*

Саму суштину хришћанске вере дотиче Миодраг Павловић у овим стиховима. Нови цар доноси живот вечни, победу над последњим непријатељем, смрћу. Ни мртви нећемо бити стварно мртви, тек онда нас чека пут кроз разна митарства („многе двери“) до престола (Царства Небеског), у коме нема ничег што боли и рањава. Својом икономијом спасења Господ је укинуо смрт, самим тим и нашу егзистенцијалну стрепњу и страх. Човек-осуђеник и песник-сумњалац траже неког с ким ће успоставити заједницу и траже вођу на том путу откровења. Потребан нам је тај други (човек) да нам да идентитет, личност, да у њему утолимо све наше људске глади и жеђи и чежњу плоти. У другоме је извор наше љубави, радости, патње, лепоте, постојања, у другоме је Господ сам у икони својој.

*Мора неко да се роди и да нас води
ил ће нам асти на лаву
ојромни ноћни шруј,
пре но шио свој нађе своја.*

Односно, дожанска љубав остварује се кроз конкретне личности и М. Павловићу се жури да „свој нађе свога“ пре но што нас смрт сустигне. А смрт није ништа друго до раскид те везе, заједнице слободе и љубави са Богом. Није случајно што је *Двојговор на дру* последња песма у овој збирци, нека врста поенте, песниковог резимеа, који не завршава у антрополошком песимизму, напротив.

*И лас на доку ветра
у пролазу нам рече да је сииао млади бој.*

*Ветра ланинска има нежна недра
и лас ме зове да ођем
са сјагом, браћом и шравом
у сусрет оном коме шредам.*

На крају је дошло до срећног препознавања човека и Бога и тај хапну анд има за последицу спасење читаве природе, сваке твари („са браћом и травом“). Нежност обавија „мало стадо“ као глас ветра, као извор живоносне матице. То што у будућности треба да буде осмишљава све сада и овде,

за песника је та симбиоза једина нит коју не смемо прекинути. *Бої је дао моїућносїй їрпродї крoз човека, коїа је даривао слoбoдoм, да їрeвaзїћe смрїносїй жївeћи у зајeднїцї слoбoдe, љубaвї с Бoїoм, крoз коју дї и дрyгї људї и цeлa їрпрoдa дїлї у зајeднїцї с Бoїoм и жївeлї дї вeчнo*²². Православље је свеспасавајућа вера која брине о свакоме, о свечему, а М. Павловић свој израз често пеображава у теолошки, космополитски, бринући о нама као духовник, свезнајући песник.

Централна песма ове збирке, како сматра Љ. Симовић, јесте *Метаморфоза* (из пет делова, песама). Мотив Спаситеља овде има сатирично значење, или, пак, метафизичку вредност. Спев почиње смрћу краља, после које настаје вандализам и хаос. У град силази „закон планине“, почињу пљачке и убиства, ужас и страх, рађа се идеја о некоме ко „мора да суздије те гује из таме“, да спречи разорење човековог бића. У драматичној атмосфери ишчекивања Онога ко ће свему вратити смисао и спречити распад система у манихејском лудилу, појавиће се један самотник.

*Где су римске сїраже?
Где Самарјани да їрeвїју ранe?
Самoїан човек иде крoз свој кланац
и наїкрїљује своја рамена
и одећа му се зарї у анђeоскoј їрамїи,
їїхoј.*

Бескрајном тугом и самоћом обавијена је ова слика. Напуштен од људи, ходи путник долином суза, знајући да иде сопственој смрти у сусрет. Само анђеоски сјај његових хаљина прошара тмину безнађа. Он доноси знак за „свако телесно биће да може постати нетлено и препородно“ и еуфорично славље обузима изабрани народ. Он је доказ о постојању трансцедентног и треба својом крвљу то да „посвети и сажме“. Али, ниједно доброчинство не пролази некажњено.

*Прайїмо надљудски расїлeї:
крвнїцї дїрају нeїoїрeшївo баш њeїa
којї је најдїлїжї бoїу,*

*дoк му на слaмчїцу извлaчe крв.
Ал їo је вeћ дрyгїa їрїчa.
И како му лoбању бaцїшe їсїмa,*

22 Епископ Игнатије Мидић, „За један другачији начин живота“, у *Владика Иїнаїїшїе – десeїї їoдїна на їрoну брaнїчeвскїх eїїскoїa*, Епархија пожаревачко-браничевска, Пожаревац 2006, 131.

*њему који задржа разорење бића,
а они, йси, засјаше, одрицањем свети!*

После Спаситељеве смрти, натуралистички сирове и непатетичне, настало је глуво доба без светлости божанског озарења. Његово страдање није, нажалост, маси доказало ништа, јер „наша је тама онај непровидни мрак шуме“, говоре војници који се враћају из рата. Свет је постао „хладовина у надстрешници змијиног непца кад се бивша мудрост у отрове претвара“.

Није ли то већ стигло време паклених мука? Песник нам приказује зорне оргије родосврнућа, убијање јунака, тријумф зла и ноћ наше цивилизације. У великој неизвесности лебди питање да ли је Богочовек страдао „да нас узвезди и прозрачи“ или да нам

*још слејљи буге блуд са мајком,
још йлувље и дездушнице очајање!*

Банализација узвишеног је чест манир песниковог боготражења. Пук тражи зајаву, самозабрав који води егзистенцијалној нигдини. Кокплексност човековог бића, међутим, тражи излаз из тог неподношљивог очајања, нихилизма.

Четврта песма почиње сликом празника, али то није светли празник, већ празник теофага. Набрекло је „месо полних удова и месо кћери“, набрекло је чак и „месо светаца у трулом сандуку“, и људи прождиру своје светитеље у *йом наојаком бојослужењу*, како каже Љ. Симовић.

*йрудом са йридине
сазивају йраче с мийраљезом
да йоједу исйоснике и скувају крсйаче.*

Инвертовано причешће је само увод у још страшнију сцену у којој војска, уместо да гине, шири „ноге богомајци“. И ту је, заиста, крај, ишчезнуће морала, ако је он уопште битан, али и свести. Крвави пир је канибалистичка гозба, травестира свету евхаристијску Тајну, зверски се подсмева сакраменту и детронизује све што је свето. Човек је на овај начин покидао сваку нит са Творцем, трансцедентним, он је „ослобођен“, али и лишен сваке наде.

Досйа је дивљашйва

чује се у петој песми *Мейшаморфоза*. То је крик са самог дна, признање сопствене немоћи. Из тог положаја отвара се видик у ону другу могућност

– откривење. Страдање је, ипак, било путоказ у нову светлост.

*од свих звезда остјаје само једна
да сија изнад њланина на крову куле
и да се с оцем сунца надсунчава,
џа звезда у облику човека!*

Стигли смо до метаморфозе, човеколике звезде, до оног Христа који у нама обитава и не стиди нас се. Он нас није напустио ни после смрти у телу, његовим васкрсењем поново смо постали људи. У поенти се високо уздиже вредност жртвовања, којим се поново успоставља заједница са Творцем (Оцем, родитељем). А куда ће отићи Син Божји, то нико не зна. Интелектуално сазнање је толико немоћно пред том тајном и може се потврдити само нашом вером и љубављу „будућим здрављем“. Остаје нам Његов дљесак и сјај.

Предсјава о зјушњавању свејлосји у нову њлоји, с њојујнином свејској сјадања и бола, али и с добром надом у њрејород – јасно одражава једно од основних уздања Павловића њесника, које ће надаље дивајти све њрејознајљивије, да би се најзад мојло именовајти као дуј човеков, њавловићевски њуј ка новом, њреображеном бићу²³, каже Злата Коцић у једном осврту на поезију М. Павловића.

*Звездани син се њовлачи у себе,
одлази њреко њусјиње у чудном њравцу
у крајеве којих њросјором још није било,
ни у машји,
њри њом њојачава своју свејлосји
коју нико не слави, а сви је јегу.
О њјим zaloјајима зависи смисао овоја дана
и све нам будуће здравље.*

Као што су на иконама вазда заједно, тако и М. Павловић ставља ученог Павла крај простог рибара Петра (ум и срце) као омаж пријатељству двојице апостола који постадоше темељи хришћанске вере. Прва је песма *Арјонауј из Тарса*, што је заправо метафора за Павла, апостола из Тарса. Занимљиво је поређење са аргонаутима, старогрчким јунацима (називаним тако по својој лађи Арго), који су се упутили на море да донесу златно руно. „Неко ми ставља ластина крилца у џеп и комад златне вуне“, каже наш

23 Злата Коцић, „Миодраг Павловић – песник окупљања и кохезионих сила“, у *Књижевно дјело Миодраја Павловића*, Зборник радова са научног скупа „Пјесничка ријеч на извору Пиве“, Центар за културу Плужине 2005, 18.

песник у недвосмисленим асоцијацијама на ову митску причу. Аргонаут, још слободније, јесте биће из свемира, полубог пао с неба.

Већ у првим стиховима М. Павловић врши реминисценцију на знаменито виђење Господа које је Павле, тада чувени прогонитељ хришћана, имао на путу за Дамаск. Кренувши, наиме, да убије групу хришћана у овоме граду, он опази велико светло од кога ослепи, падне с коња и јави му се глас онога кога је желео да поништи, сатре са земље (*Савле, Савле, зашто ме прониш?*²⁴).

*Падох са коња у јодножје сунца.
Промених срце лежећи на друму.
Трубе ми дувају у очи, мозак буја,
сад осјаје казна.
На брод.*

У првом лицу Савле/Павле говори о свом преумљењу фантастично снажном симболиком „сунца“, Господа, кога је угледао при свом паду с коња (као аргонаут с неке друге планете). У том трену божанске епифаније Савле промени срце – ипостас, заправо, метонимијски, биће своје. Комплетно источњачко предање које је сведочио пада пред сунцем правде (Христ).

После овог сусрета Јеврејин Савле крштењем постаде Павле, и након повученог живота у пустињи, крену да проноси свим људима веру Христову. Познат је као највећи мисионар свих времена, његове стопе и данас боготворе Малом Азијом, Грчком и Римом.

*Журба, идем на њеј–шест њуовања одједном.
У свако осврво засадим њо један њозив.*

Неуморни апостол стигао је у Рим као сужањ, мученик, да би ту био и погубљен мачем. Међутим, вера његова га спасава.

*Из оковрајника ми издија још једна лава;
у њресјоницу улазим као двочовек.
Онај њрви ће изјорейи на злајном руну.
Друји ће бездолно да се одазове вајри.*

Смакнуту главу замениће друга, која издија као млада биљка и „двочовек“ Павле наставља свој живот у Христу, док ће онај први, смрти податан, изгорети у потрази за златним руном, илузијом једног паганског света. Како је велики песник Миодраг Павловић осећамо док нас језовито-ка-тарзична атмосфера његових пластично живих дијалога са божанским

обавија као копрена. Осећамо тада да није само његова бескрајна ерудиција узрок томе, већ људска тескоба, борба и тражење. Живи човек је предмет његове песничке и хришћанске емпатије, неки нови преобраћени Павле, неки нови покајани Петар.

Епски лик апостола Петра у песми *Виђење* осветљава песник кроз једну епизоду његове предсакралне биографије. Веома чврст, стамен у својој вери, Јеврејин Петар се строго придржавао Мојсијевих закона. То се односило и на забрану узимања одређеног меса (папкара и копитара). Но, Петар је сањао једном приликом све оне (забрањене) домаће и дивље животиње и птице како му се нуде с неба да их зготови за ручак и беше доведен у искушење. Тада му се јавио Господ, који је желео да га почасте, али Петар остаде при своме: *И видје небо отворено и суд некакав њде силази на њеја, као велико њлајно, завезан на жетјири роља и сјушња се на земљу; У коме бијаху сва четвороножна на земљи, и звјериње и дубине и њишце небеске. И њосњаде ѡлас к њему: усњани, Пејре! њокољи и њоједи. А Пејтар рече: њиѡшњо, Госњоде! јер никад не једох шњо њојано или нечисњо. И ѡле, ѡлас ојетњ к њему друјом: шњо је Бој очисњо ѡи не њојани*²⁵.

Миодраг Павловић унутрашњим очима и ушима прати ово надмудривање. Не пропушта ниједан детаљ. Његов Петар је помало срдит на почетку песме.

*Доцкан је да се једу разна меса
шњо се на ѡлајну сјушњају до крова
ѡде сњоје ѡетњао и Пејтар ѡред којтарице.
Шњо ми сад нудиш храну ѡеофаја
кад нисам више дојждеран?*

Кроз ово реторско питање назиремо решење Петрове енигме. Глад те-офага (богопрождрљивац) Петар је утолио у хришћанству, које апсорбује све глади и жеђи храном вечнога живота – Христом. Петао је симбол покајаног Петра и ово довођење у скоро синтагматску везу преузето је из чувене приче о одрицању Петровом.

Одлучивши да послуша Господа, иако „доцкан је стигло твоје одобрење да се не треба клонити хране“, он почиње дружење са многобошцима и постаје Христов проповедник, отворен и чист да у себе прими различитост и другост. *Бој мени ѡказа да ниједноја човјека не зовем ѡјана или нечисња*, каже Петар. *Заисња видим да Бој не ѡледа ко је ко; Нејо у сваком*

народу који се боји њега и твори правду мио је њему²⁶. Хришћанство је космополитска религија, једина која се радује разликама и жели да се спасу сви, без обзира на боју коже, нацију, пол или било шта друго. Ова објава укида све поделе међу људима и прокламује велико братство целог човечанства.

*Не трајам више за истином о јелу,
нису народи кужни, ни сљетови звери,
сви су створени, ирани, черујани, звани,
и све их црви ко дудинке засју,
виђење ово – вест је њамивека:
нема изабраној народа, ни ирљавој соја!*

У овом апострофираном и егзалтираном усклику осећамо дубоко унутрашње задовољство песника-човекољупца што је све, ипак, уређено како треба, што је Адамовом роду, без остатка, остављена шанса, једнака могућност за избављење од „црва“ који чекају да нас „ко дудинке заспу“. Воли наш песник да понекад буде шекспировски експлицитан и ирони-чан, али све је то зарад освешћивања учмалог, охолог и неутешног света. Иако је спреман да га сагледа објективно, он има велику дозу хришћанске љубави и песничког сентимента за тај свет и све у њему што је слабо и паду склоно.

Триптих *Песме о води* говори о томе како људи дочекују вест Јована Крститеља о доласку Христа. Догађа се нешто чудно, људи одбацују сваку помисао о Спаситељу. Ругају се и њему и његовом веснику.

*О, чуј њу дугалу у лећњој ноћи
како урла кроз комарце,
иодиге руку, иреји, зајим њада
као срушен во.
Пустии ме да дремам, не ѡерај ме с балкона,
иороче иорешни, све већ знам:
људи су ирешни, долази смицање светиа –
ѡа шѡа? ко ће ѡо да иромени?
Не дери се, не кунѡ, не деседи!*

Успаваног и гордог човека не може ништа да уздрма. „Долази смицање света – па шта?“ каже он. Ни апокалипса није довољно снажан стимуланс за буђење из тог „дремежа“ конформизма. Љубомир Симовић сматра да Христос у овој песми има значење које директно извире „из врло земаљског односа повлашћених и потлачених“. Властодршцима је страшније да се

одрекну својих повластица, него да пропадне свет. Стога они ућуткују Крститеља, покушавају да га подмите „пустићу те у ложницу курве“, нуде му „попутнину, мед“, позивају на двор, нуде лагодан посао вртлара, само да не ремети њихове позиције и једном већ устројени свет.

Овај отпор добру филозофски се може посматрати као страх од жртве, јер свака награда је скопчана са одрицањем и трпљењем. Такође, у питању може бити и савремена технолошка цивилизација, уверена у победу материје над духом, агресивна и пуна презира према оваквом атавизму. Песник М. Павловић слика свет из кога је прогнан сваки религиозни доживљај „у коме је човек ишчупан из космичке целине и насилно лишен вечног смисла и утехе“, мисли други његов тумач, Павле Зорић.

Из њесничкој револџа ѡројив сила ѡрофаносџи, ѡројив одесвећивања кулџа, мисџерије, релиџије и миџа, рађа се ѡкрејџачка снаџа њејове ѡезије. Та ѡбудна је инсџирисана веровањем да је људски живоџ чудо, једна врџта свечаносџи која се манифесџује на нивоу риџуалној, а не ѡуко свакодневно биџисање²⁷.

*Средрн ѡслужавник у шанцу ѡлуџа
и каже џи одсечена ѡлава:
Маран аџа!*

*Пре ће се ѡјросџиџи целѡџу
ударац ѡо враџу,
но џеџи џа ѡсовка уџућена риди.*

Наставља М. Павловић десакрализацију новим контрастима и поређењима, не либи се ни да се подсмехне одсеченој глави Св. Јована, који мртав/жив вапи: *Маран аџа!* (Дођи, Господе!). Овде срећемо арамејски израз, који у зависности од начина читања може бити преведен и прошлим и будућим глаголским временом, као (Господ је дошао или Господ ће доћи). Ова тројака могућност у тумачењу древног текста није ништа друго до сједињење времена које доноси Христос, са којим је садашњост у ствари сећање на будућност. (*Сећање на будућносџи*, књига епископа Игнатија Мидића)

*И оданге већ џе ѡрекорева ѡлас,
вода ѡрсџом указује на џе
џиџо си од косџура ѡеска начинио ѡрсџен,
од ѡророчке крви – скуѡоцен рудин!*

27 Павле Зорић, *Ујрожена свейосџи*, Просвета, Београд 1997, 11.

Светина ће врло спремно дочекати Христа, с њим неће бити ни договора ни мита, завршиће распет на крсту. Рубин његове крви наслућује „погрешни“ пророк, „погрешне“ вере, јер изван благостања више ништа није потребно, ни религија срца ни религија ума. Супериорног човека на крају овог триптиха благо укорева истина живота.

*Сјај њровидан, зора,
свижу нове, тамке воде,
с њима барабар нек се људи воле
и враћају оном ко их шаље.*

Патмос (диптих) нас индиректно доводи у везу са Светим Јованом Богословом, апостолом и јеванђелистом, писцем последње библијске књиге, Откривења. Острво Патмос било је место Јовановог изгнанства, где је, верује се, написао најмистичније и најфантастичније своје дело – Откривење Јованово (аутор је и јеванђеља и три посланице). По неком пророчком следу догађаја, морао је М. Павловић својом поезијом стићи и до есхатона, завирити у почетак и крај свих ствари, као што је најмлађи и најмилији Христов ученик добио на дар ово чудесно виђење.

*Из жућкој лимуну сунуће сумор.
Сломљени стубови удове ће дићи.
На њима скаредне жене*

*Из дорова ће полейтеји ужарене ишце
и дивови ће џазии јадне океане.
Сусиће се деве с месечевом џавом
држећи отровну митру у руци
и с машицама врелим кренуће на наше очи.
О, и диле ће одвезати своје аждаје.
Тако у твојој књизи ише.*

Пред нама је алегорична слика Христове опорукe, велика кушања која ће наићи за Цркву и сваког верника на крају светске историје. У динамичној, готово дантеовској визији песниковој интерпретира се апокалиптична слика последње Христове борбе са силама зла, чији ће епилог бити „небески Јерусалим“, место вечног блаженства и предивалиште праведника.

Песник полази од блиског, од жутих лимунова Патмоса који ће „сунути сумпор“, као што коњи четворице јахача из својих уста испуштају „огањ и дим и сумпор“. Веран иконографији, видеће ту и велику вавилонску блудницу под којом су „сломљени стубови“ царског Рима, теку океани невине крви, аждаје шире своје чељусти, куљају нечисте силе и страшне

звери из књиге са седам печата. *И показа се друји знак на небу, и ње, велика црвена аждаха, која имаше седам њлава, и десет роова; и на њлавама њезинијем седам круна; И реј њезин одвуче ѡређину звијезда небескијех, и баџи их на земљу*²⁸. Све је инвертовано у овим стиховима до голе нутрине, тако и питоми „пастирски пси“ скидају маске и показују „велике зубе“, јер ништа неће остати скривено за вечност и свака ће зверка оставити свој траг. Највећу пародију представља сцена крунисања лажнога цара (антихриста) „отровном митром“, као пандан голготском карневалу из Виа долороса и Његовом трновом венцу. Руља демона ће добити свог вођу, краља деструкције и анархије, који ће покушати да нам промени вид и урони у грех (смрт).

Победоносна битка Христова против звери завршава се бацањем немани у огњено сумпорно језеро, Анђео баца змаја у бездан, настаје општи потрес, крај света, Страшни суд. Пуно је замршености и комешања и у изворном тексту.

*Шестар у руџи. Коса њи је сега.
 Јелене видиш на друјој ѡланеџи
 како ѡушџају роове у васељену;
 нишџа се неће десџи живоџињском друју,
 сва је ѡошасџи ѡуђене нама!
 Реџи још и ово: крај није крај краја,
 на крају се ѡџварају каџије ѡрада
 у чијој свеџосџи нема више храма.*

Јован Богослов био је већ сед кад је правио тај круг шестаром, затварао космичку орбиту пред престолом Јагњета. Сам Господ проговара кроз њега и поручује нам да „крај није крај краја“, да ће доћи „ново небо и нова земља“, свети, Нови Јерусалим, у коме неће бити смрти, ни туге, ни бола. У вечној Литургији светлога Сиона преобразиће се наше земаљске хаљине у смарагд и сард. Све оно негативно задобија нове атрибуте, спасење неће заобићи ни природу (јелене), нити иједан део творевине. Отвориће се капије града (Нови Јерусалим), али више неће бити храма јер све је храм, храм је сам Господ Бог, неће бити ни светла јер светли сјај Божји.

У другој песми овог диптиха са општег плана прелази се на лични. Доминира тишина Патмоса у којој се „још боље виде потоња времена“. Богослов је и даље под присмотром царева, својих прогонитеља који су више пута покушали да га убију, изолован је, али не и сам.

*и сваке недеље из облака једна рука
сиће на руковање с њобом.
Нико не виде њој њосеји лика.*

Он има ту велику привилегију најприснијег личносног односа са Богом (руковање). Живи Бог га додирује у људскоме лику и песник М. Павловић попут врхунског теолога овде даје пластичну слику оприсутњеног и конкретизованог Бога, који је наш сапутник и сапатник, ђорави међу нама и у нама, учествује у нашим људским кореспонденцијама.

*Био си њанак младих, дршљан на доку сванућа,
сад имаш широка леђа њојуји законске њлоче
и њрса звучна ко њијијска ода,
рамена су њи сѡена одваљена изнад Делфа.*

Песник прави још једну алузију на то да је Јован Богослов само инструмент Божјег провиђења, као што су свештенице Питије из делфског храма у дожанском заносу изговарале неповезане речи које би свештеник касније формулисао у стихован одговор. Богослов је преузео прерогативе последњег, и повлашћеног пророка. Он је резонатор, рапсод и гласник велике Тајне о свршетку света. Будући век носи на својим „широким леђима“, а плоча закона која се овде спомиње, заправо је новозаветни закон Христом запечаћен, промена старозаветне визуре света. Стамен је попут истине која из њега проговара, иако има у тим визијама фантазмагоричних призора који нам кадшто заличе на езотерију, јер су обавијени маглом тајанства, далеког и непојамног.

*И њоњен и њовлашћен си у врѡу.
Праx мишица њвојих на Реч мирише.
Видео си њреображење
као сведок са ѡрчке сѡране.
Краљ си безазленсѡва.
Са драгом на длану. Теку ѡвор и језа.
Ти си ѡај који је чуо срце Младожење.*

Евоцира песник целу сагу која је претходила Откривењу. Свети Јован Богослов био је сведок свих важнијих новозаветних догађаја: преображења Христовог, Тајне вечере, молитве на Маслинској гори, распећа, откривења. Пао је на њега и мрак Гетсиманског врта, видео је и сјај преображења и голготску муку и злато Новог Јерусалима. Основни његов симбол је књига, јер овај учени апостол је писао верно о свим чудима која га у славном животу задесише. Стога и каже М. Павловић како „прах мишица твојих

на Реч мирише“, истичући посебно кроз ову синестезију Реч–Логос, Бога Логоса, друго лице Свете Тројице, дожански смисао у тварима и речима. Управо та логосност људска налази најлепши израз у стиховима Миодрaгa Павловића, попут овог последњег, предивног. „Ти си тај који је чуо срце Младожење“, каже песник у највећем тронућу и одушевљењу овом светачком нежношћу. Како је суптилан овај загрљај вечности! Описује га Јован и у своме јеванђељу: *А један од ученика њејовијех, којеја Исус љубљаше, сјеђаше за ѿрпезом на крилу Исусову. (...) А он леже на ѿрси Исусове и рече му: Госпoде! ко је ѿо?*²⁹

Чије срце ослушкује песник Миодрaг Павловић, на чије се то груди наслонио, па чује и види даље од нас. То срце (ипостас) требало би да обухвати све чежње, све боли и све наде света. Јер песник је своју поезију ставио у службу човека данашњице, хватајући се у коштац са његовим горућим проблемима, муком живљења, тугом грехопадне природе и слободом као суштинском одредницом бића. Савремени човек, индивидуа, располућен је између етике (поштовања закона, морала, нечињења зла) и онтологије (самог постојања) и вапи за другим човеком, Богочовеком, који ће му помоћи да превазиђе ту празнину и примити га у свој загрљај.

Миодрaг Павловић је не страни онтологије, његов лирски субјект је живи човек, од крви и меса, не мумија, он свакога дана распиње свога Христа, и хули, и уједа, лукавији од звери, али и пати и љуби Га оном љубављу пупчаног ткива које их везује. Та се веза код М. Павловића често кида и поново спаја. У његовим песмама има пуно инвокација, апострофа, узвика, дијалога са живим Богом у којима се траже одговори, утеха и спас за издајника, убицу, рањеника, за покајаног Петра, за преображеног Савла, за Крститељеву главу на послужавнику и Јованово Слово са Патмоса. *Павловић жели да напише активну, деловорну ѿесму, која се неће завршији у сојсјвенном естјетском савршенсјву. Њен садржај је данашњи ѿренујак људске истјорије, и она у ѿом ѿренујку неће да буде само мање или више лејо обликован ѿредмеј, већ извор мисаоних дејсјава, суд, сујројсјављање, сазнање и, кроз све ѿо, ѿмоћник у нашем ојредељењу*³⁰, каже Љ. Симовић, један од најсјајнијих тумача овог дела.

Миодрaг Павловић је уочио замку, тескобу егзистенције и покушава кроз један пресек диблијског, митског, историјског и психолошког да „задржи разорење бића“ и врати човеку свест о себи. Треба сачувати тело (храм

29 Јн 13, 23. 25.

30 Љ. Симовић, „Битка на граници нестајања“, у *Велика скијија и друје ѿесме*, СКЗ, Београд 1972, 49.

Божји) и дух, који је од Духа Светога, јер се цео човек спасава, не утвари, не енергије и персонификације. Тек такав целовити и комплексни човек, опасан гордошћу, завишћу, похлепом, али и благошћу и милосрђем може у борбу против свеопштег хаоса и деструкције који нам прете. Песник је у процесу дијалектике, све се са свачим бори, мења, преображава, а понајвише ми сами, тлени и нетлени.

Он нам је показао велику таму која нас окружује и пронашао сапутнике са којима можемо до звезда. Ево метафоре из наслова збирке, како ћемо одредити који су *Светли и тамни празници* кад је сваки празник славослов. Има, додуше, у Цркви и празника страдања, но, мислим да Миодраг Павловић упућује на нешто друго, на нашу креацију стварности и односа са божанским. Није то само трансценденција, неизрециво и невидљиво, то је и литургијска реалност и присуство живог Христа за нашом трпезом, на вечери, где је „Христос као један члан породице“³¹, како би рекао епископ Атанасије Јевтић.

Тај Христос треба да нас поведе у борбу против зла, јер нема ничег чвршћег и поузданијег од њега. Кроз свест о Богу Оцу, наду у Богомајку и уздање у откривење Спаситељево, човек се мора оснажен вратити себи. Тада му ни жртва неће тешко пасти, јер његов је задатак, ипак, да да смисао свему.

Светлост васкрсења највећим сјајем озарује ову књигу. Расклонио је песник тмину ништавила да би видео незалазно Сунце будућег века. Спајајући сва три времена, сва људска знања, Миодраг Павловић је на крају одбацио свој рацио и приклонио се надахнућу, које ће га довести до самог „срца Младожење“. И ту је крај, то је најсветлији празник који животом сведочимо, а ово је велика поезија и не може се тумачити ван библијског подтекста.

31 Епископ Атанасије Јевтић, „Људска личност и заједница у делу Ф. М. Достојевског“, у *Саборности*, 3–4/ХИ, Епархија браничевска, Пожаревац 2006, 93.

Slavica Jovanović

High school – Požarevac

Biblical background in the Miodrag Pavlović's book *Light and Dark Holidays*

Miodrag Pavlović uncovers himself as a poet of great biblical experience in his grand poetic work, and his work has deep roots in orthodox christian tradition, and cannot be interpreted outside that context. In his book *Light and Dark Holidays* (1971) Miodrag Pavlović corresponds with the entire human heritage and experience contained in religion, psychology, myth and art in order to untie the crucial opposites of our existence in relation to the sublime, the divine and the human. The metaphors of Christ the Saviour and the Holy Mother of God dominate his work, acting as mediators between the man and God in daily dilemmas of their communication ranging from love to liberty, community, nature, humanity. Following the chronology of the New Testament, the poet takes us through the martyrdom of our human and Christi's drama to the light of the resurrection, which should „prevent the dissolution of being“. Through the process of dialectics and rebellion against the evil, in which we find our guide, Christ, through the awareness of God, Our Father and the hope in the Mother of God, Pavlović's lyrical subject disperses the darkness of nothingness and observes the ever-shining Sun of the future era.